

Szociális munkások szakmai identitásának vizsgálata az identitásstruktúra analízise módszerével¹

B. Erdős Márta – Vass Balázs Ákos – Jávor Rebeka

B. ERDŐS MÁRTA: Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Társadalmi Kapcsolatok Intézete, Közösségi és Szociális Tanulmányok Tanszék – erdos.marta@pte.hu

VASS BALÁZS ÁKOS: Bács-Kiskun Megyei Kormányhivatal – vassaki@gmail.com

JÁVOR REBEKA: Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Társadalmi Kapcsolatok Intézete, Közösségi és Szociális Tanulmányok Tanszék – javor.rebeka@pte.hu

ABSTRACT A szerzők a szociálismunkás-identitás kérdéseit egy hazánkban újnak tekinthető módszer, az identitásstruktúra analízise segítségével vizsgálják. Tanulmányukban röviden áttekinthetők a szakmai identitás főbb kérdéseit. Kitérnek a szociálismunkás-identitás alakulásának döntő tényezőire, és meghatározzák a problémás pontokat. Bemutatják az identitásstruktúra analízisének elméleti hátterét és módszertanát. Az empirikus vizsgálat főbb eredményei megerősítik, hogy a szociális munkások értékrendje összhangban van a hivatás alapvetőnek tekinthető értékeivel, bár az elköteleződés ezek mellett nem mindig erős. A szakemberek identitása a vizsgált esetek legalább harmadában sérülékenynek tekinthető. A konfliktusos területek a szociális munka ismert etikai dilemmáit tükrözik. Vizsgálataink alapján szükséges a szociális munkás mint reflektív szakember szakmai identitásának megerősítése a képzési-továbbképzési rendszerek és a szupervízió tartalmi fejlesztésével, elérhetővé tételével. További, országos és nemzetközi összehasonlító vizsgálatokat is magukba foglaló kutatások bevezetése pontosíthatná a szociális munkások identitására vonatkozó ismereteinket.

Kulcsszavak: szociális munka, szakmai identitás alakulása, identitásstruktúra analízise

Exploring Social Worker Professional Identity by Employing Identity Structure Analysis

ABSTRACT The current article discusses issues of social worker identity employing identity structure analysis, a method not yet known in Hungary. Authors briefly reflect on general aspects of professional identity and discuss the main factors in the formation of social worker identity, including problematic areas. Theoretical background and methodology of identity structure analysis are discussed. Main results of the empirical investigation confirm that the value system of the social workers in our sample is in accordance with basic values of the profession, though commitment to quite a number of the values is only moderate. More than one third of the professionals have developed a vulnerable identity variant. Conflicted areas reflect some of the ethical dilemmas of the profession. Authors argue that social worker identity development – understood as that of the reflective professional – should be highlighted, through ensuring access to strengthened systems of education/continuing professional education as well as supervision. Further, extended studies including international comparative works could enhance our knowledge on social worker identities.

Keywords: social work, professional identity development, Identity Structure Analysis

¹ Köszönetnyilvánítás: a kutatást az EFOP-3.5.2.-17-2017-00002 „Szociális munkás és közösségek segítésére irányuló felsőoktatási képzések innovatív, duális és gyakorlatorientált fejlesztése. Transzformatív-dialogikus tanulás a kóperáció szolgálatában.” c. pályázat támogatta.

BEVEZETŐ GONDOLATOK

A segítő hivatások lényegi vonása, hogy a szakember munkája során nem csak tárgyi tudására, gyakorlati készségeire támaszkodik; személyisége, identitása a segítő folyamat döntő tényezője (Mándi – Fekete 2014, Black – Weinreich 2004). E gondolat tükröződik a szociális munkások képzési és kimeneti követelményeiben is (18/2016 (VIII. 05.) EMMI-rendelet): fontos képzési célként jelenik meg a hallgatók attitűdjének formálása, szakmai autonómiájuk elvárható mértékének kialakítása. A tudások, készségek, képességek, attitűdök és az autonómia fejlesztésének együttes igénye Schön (1983) „reflektív szakember” koncepciójához kapcsolható. A reflektív szakember megszerzett tudását rugalmasan képes alkalmazni, és – saját igényességétől vezetve – kreatívan tudja megújítani. A szociális munka területén a nemzetközi és a hazai térben egyaránt felmerülő dilemmák, konfliktusok megoldásában ez a fajta reflektivitás kulcs szerepet játszik, és különösen időszerű kérdéssé válik olyankor, amikor nagyobb léptékű átalakulásokkal, válsághelyzetekkel nézünk szembe. Ma, amikor a COVID-19 járvány társadalmi-közösségi hatásait még nem tudjuk pontosan felmérni, de látjuk kibontakozni, talán nem túlzás egy új *reflektív modernitásról* beszélni, ahol a kockázati jelleg és a kockázatkezelés (Beck 2003) globálisan, egyben minden korábbinál közvetlenebbül befolyásolja hatalmas tömegek mindennapi életét. Az emberiség narcisztikus traumáihoz egy újabb is adódik: a vírus nem kíméli a fejlett országok lakosságát, megkérdőjelezve a gazdasági növekedésbe, a tudományos-technikai vívmányok mindenhatóságába, saját problémamegoldó képességünkbe vetett hitünket. E hit már korábban is ingadozott, a tudomány és a technika monopolhelyzete az emberi életminőség fejlesztésében kétségessé vált (Sik et al. 2019).

A járványhelyzetben elszegényedő kapcsolati térben a hiányokon keresztül egyre hangsúlyosabbá váltak az emberi-közösségi viszonyok. A segítő tevékenységek, a társadalmi szolidaritás és felelősségvállalás jelentősége érzékelhetően megnőtt, ugyanakkor a szociális munkások helyzete, társadalmi szerepe továbbra is reflektálatlan maradt. Bár kutatásunkat 2019 nyarán folytattuk le, egyes eredményeink segíthetnek a jelenlegi tapasztalatok értelmezésében.

Tanulmányunkban először röviden áttekintjük a szociálismunkás-identitásra vonatkozó nemzetközi és hazai kutatások egyes eredményeit, majd ismertetjük az identitásstruktúra analízis módszerét. Bemutatjuk vizsgálatunk néhány fontos eredményét, és röviden kitérünk a módszer alkalmazásában rejlő további lehetőségekre.

A SZOCIÁLIS MUNKÁSOK SZAKMAI IDENTITÁSA

Számos tanulmány foglalkozik a szociális munka válságjelenségeivel (Asquith et al. 2005, Webb 2017a, Webb 2017b, Hobbs – Evans 2017, Navrátil – Bajer 2018, Szabó 2017, Szoboszlai 2014, Bugarszki 2014, Németh 2014, Budai 2004). Az írások egyik jól kibontakozó fókuszát a szociálismunkás-identitás kérdései jelentik: a kontrolláló és tanácsadó szerepkör közötti elmentmondások; vagy az alapvetően is sokszínű terület globalizálódásával a lokális jellemzőket beépítő „szociális munkák” kérdése (IASSW 2014, Payne 2014, Szöllősi 2015). További fontos kérdés a praxis, illetve a képzések szerepe, ami a duális képzés bevezetésének gondolatával új formában merül fel (Mihálka 2016).

A szakmai identitás, a sikeresség döntő faktora egy általános meghatározás szerint „a személy képe saját szakmai énjéről – tulajdonságairól, hiedelmeiről, értékeiről, motivációiról és ta-

pasztalatairól – amelynek révén önmagát specifikus készségeket igénylő, szakmai képzésen alapuló foglalkozásának kontextusában meghatározza.” (Slay – Smith 2010: 1). Alakulása élet-hosszig tartó folyamat (Webb 2017a), melynek során erős hatótényezők a szakterülethez kapcsolódó nyilvános diskurzusok, az intézmény szervezeti kultúrája, a szerepmoდეlek, a szupervizorok, a kollégák és a kliensek visszajelzései, valamint a személy egyéb tapasztalatai (Slay – Smith 2010). A munka világában bekövetkező változások miatt szinte minden területre igaz, hogy a szakmai identitás alakulását egyre erősebben átszínezik a személyes identitás elemei – a segítő hivatások esetében ez mindig is így volt. A Globális Sztenderdek (ISWF 2012) megfogalmazásában: *„annak felismerése, hogy a személyes élettapasztalatok, a személyes értékrend és a szociális munka gyakorlata összefügg.”*

A szociális munka kontextuális meghatározottságának csupán egyik oldala az eltérő történelem, a kultúra, a hagyományok, a társadalmi-politikai berendezkedés, a gazdasági fejlettség sokfélesége (Fargion 2008, Payne 2014, IASSW 2014). Ehhez járul a különböző munkaterületek, munkakörök diverzitása, és a szakma fejlődése során kialakuló elméleti irányok, módszerek különbözősége. A szociális munka globális definíciója (IASSW 2014) meghatározza azokat a központi témákat, értékeket, alapelveket, amelyek kontextusfüggetlennek tekinthetők:

A szociális munka olyan gyakorlatorientált hivatás és tudományterület, amelynek célja a társadalmi változás, a fejlődés, a társadalmi kohézió előmozdítása, az emberek erőssé tétele és felszabadítása. A társadalmi igazságosság eszméi, az emberi jogok, a közös felelősségvállalás és a különbségek tisztelete a szociális munka középpontjában állnak. A szociális munka saját elméletei mellett más társadalom- és bölcsészettudományok ismereteire, valamint a lokális-hagyományos tudásokra támaszkodva vonja be az embereket, a szervezeteket, hogy megküzdhessenek az élet kihívásaival, és növelhessék jóllétüket.

Magyarországon a rendszerváltozás környéki újjászületésétől fogva két, az empirikus kutató számára megkerülhetetlen és egymással összefüggő kérdés kíséri a szakmát: *Kit nevezünk szociális munkásnak? Hányan vannak a szociális munkások?* Egyikre sem született megnyugtató válasz. Az első kérdésről másként gondolkodik a foglalkoztatást szabályozó rendelet (1/2000. [I. 7.] SzCsM rendelet), másként a mesterképzésbe lépést szabályozó rendelet; és az eltérő képzési szintek együttes kezelésével a Központi Statisztikai Hivatal (Horváth – Lévai 1996). A kutatásokban többnyire a foglalkoztatást tekintik meghatározónak (Nagy 2003, Bugarszki 2014). Ez a jelenség más, kiforrottabb szakterületek számára szinte értelmezhetetlen, és kényszerű hiányosságokat tükröz: körvonalazatlan szakmai monopóliumokat, a szociális munkás specifikus ismereteinek alulértékelését, ezzel párhuzamosan tevékenységük nem ismerését és el nem ismerését.

A szociális munkások számára vonatkozó becslések a fenti okok miatt nagy eltéréseket mutatnak: 5000 és 100 000 között (Talyigás – Hegyesi 2014, Bass – Márton 2005). Farkas (2005) egy korábbi elemzése szerint a szociális ágazat 70 000 munkatársa közül 35 000 volt szociális munkás vagy gondozó, ebből 7000-nek volt diplomája, és csupán 3500-nak szakirányú diplomája (szociális munka, szociálpedagógia vagy szociálpolitika, ami további különbségeket jelent). Szoboszlai (2014) frissebb becslése 20 000 főt valószínűsít. Mára a képzett munkaerő hiánya miatt kialakuló túlterhelés – más fontos tényezőkkel együtt – egy negatív spirált alakított ki a területen.

SZEREPEK, ATTITÜDÖK

Payne (2014) Asquith, Clark és Waterhouse (2005) írása alapján ötféle szolgáltatási filozófiát különböztet meg, ami hatással lehet a szociális munkások attitűdjére:

- jóléti filozófiák (szociáldemokrata paternalizmus),
- professzionizmus (szakértelem, hatalmi pozíció),
- konzumerizmus-alapú szolgáltatói szemlélet,
- gazdasági fókuszú menedzszerizmus,
- részvételre alapozó.

A szociális munka globális definíciója (IASSW 2014) főként a professzionizmus és a részvételi megközelítés ötvözete – ezeket az alapelveket a szociális munka Etikai kódexe (2016), valamint a képzési és kimeneti követelmények is tükrözik. Ugyanakkor folytonosak az aggodalmak a „professzionizáció projektje” és a „társadalmi igazságosság” projektje közötti lehetséges ellentmondások miatt (Bisman 2004, Olson 2007, B. Erdős 2019). A paternalista hagyományok, a gyors ütemű, éles politikai váltások mindkettő érvényre juttatását megnehezítik (Györi 2014).

2013-ban Pataki Seithe tipológiájára támaszkodva a következő, fentiekkel kapcsolatba hozható szerepmódelleket különíti el egymástól:

- gondoskodó segítő, aki saját szükségleteit gyakran háttérbe helyezi (esetleges átfedésben a kodependenciával);
- konzervatív, a szakma dicső múltjának elkötelezettje;
- „trükkös”, leleményes segítő;
- közömbös menedzser, aki elveti a társadalomkritikát, a szakmai ideálokat;
- harmonizáló, aki piaci viszonyokat vezetne be a szociális szolgáltatások területére;
- modernizáló, aki etikai-elméleti oldalról törekszik a terület megújítására.

Navrátil és Bajer (2018) szerint a szociális munkás szerepköre a következő elemeket foglalja magában: védelmező, tanácsadó², esetmunkás, partner, kockázatelemző, esetmenedzser és a társadalmi kontroll gyakorlója. Megjegyzik, hogy a felsorolás nem teljes, a lista összeállításával inkább a szerepben rejlő megkerülhetetlen konfliktusforrásokra próbálnak rámutatni. E konfliktusok feloldásában döntő a reflektív kompetencia kialakítása: az eset menedzselése nem jelentheti automatikus reakciók pusztá egymásutánosságát (Szabó 2017). Hasonlóan gondolkodik Szoboszlai, amikor a lázadó-megújító, máskor együttműködő szociális munkás szerepköröket végül így összegzi: „mindenek felett, segítő” (Szoboszlai 2014: 88). A nyilvánosság felé kialakított kép átdolgozásra szorul: a szociális munkás nem „szocialista munkás” (Szoboszlai 2014: 87), nem is a jótevénytudás hőse (Kormányos 2015), kérlelhetetlen szabadságharcos, vagy éppen kontrollmunkás, akinek fő feladata a hatósági intézkedés.

A hazai szakirodalomban a szakmai személyiség, az értékrend kérdései, vagy az olyan problematikus állapotok, mint a kiégés, viszonylag gyakran tematizáltak, ugyanakkor az empirikus vizsgálatok száma alacsony. Egy korábbi, módszertani értelemben is gazdag és innovatív kutatásban a szerzők nem tettek különbséget a szakirányú diplomával rendelkező és egyéb diplomás, de a munkaerőhiányból fakadó nyomás miatt szociális munkás munkakörben foglalkoztatott személyek között. A megkérdezetteket a gyakorlatból jól ismert etikai dilemmák értékelésére kérték. Az eredmények azt mutatták, hogy a szakemberek többségét erős kli-

² Az eredetiben a counsellor szerepel, tehát pszichoszociális tanácsadásról van szó.

enszőzpontúság, küldetéstudat és szabálykövetés jellemezte. Ismerték és tiszteletben tartották a kompetenciahatárokat, azonban nem tartották különösebben fontosnak saját részvételüket szakmai szervezetekben, a képzés, továbbképzés sem tartozott prioritásaik közé. (Fónai – Patyán – Szoboszlai 2001)

Ruzsa és Homoki (2015) 84 szociális munkást és szociális munkás hallgatót bevonó vizsgálatukban – ahol a Woo-féle Professional Identity Scale Counselling-skálát és ezzel egyidejűleg egy metaforaelemzést is alkalmaztak – nem találtak jelentős különbséget a gyakorló szociális munkások és a hallgatók között. Ebből az is következhet, hogy bizonyos értelemben erre a pályára születni kell (vö. a nemspecifikus terápiás tényezők szerepe); de akár az is, hogy a képzés nem fektet megfelelő hangsúlyt a segítői identitás alakítására; vagy a célzott továbbképzések, és az ún. klinikai szupervízió rendszere túlságosan gyenge. Elképzelhető továbbá, hogy a hallgatók és a gyakorló szociális munkások között azért nem volt különbség, mert a hallgatók maguk is végeztek korábban vagy részmunkaidőben szociális munkát, így a minta ezen a ponton a vártnál kiegyenlítettebb volt.

Aczél (2016) vizsgálata a gender különbségekre összpontosított: a szerző azt találta, hogy míg a nők a gondoskodás etikájának kérdéseit jelenítik meg, addig a férfiak hősiességi szakmai küzdelmekről számolnak be. Eredményei alapvetően a generativitáskutatások Bakan-i közösségesség (communion) és ágencia (agency) témáit jelenítik meg. Míg a nők az integratív, együttműködő, a kapcsolatokat hangsúlyozó közösségiséget, a férfiak inkább az énhatékonyságot, a sikert, a teljesítményt, a kompetenciákat és a kontrollt, azaz az ágenciát emelik ki saját narratívaikban (Diehl et al. 2004, Kaló 2012).

A szociális munkások értékrendjét Pilinszki és munkatársai (2014) a Rokeach Értékskála alkalmazásával vizsgálták, és a kapott eredményeket összevetették a magyar felsőfokú végzettségűekre vonatkozó reprezentatív felmérés adataival. Mind a cél, mind pedig az eszközértékekben megmutatkoztak olyan eltérések, amelyek jól magyarázhatók a szociális terület, vagy általánosabban a segítő hivatások értékrendjének eltéréseivel, így például a belső és kapcsolati értékekkel. A megkérdezettek fontosnak tartották a nyitottságot, az alkotó szellemiséget, a logikus gondolkodást és a hatékonyságot. Összességében szociális munkások a fogyasztói társadalom értékrendjét kevésbé tekintették követendőnek, a boldogságról való felfogásuk nem hedonista, hanem inkább eudaimonikus, azaz a saját sorssal, saját élettel való harmóniára összpontosít.

FENYEGETETT IDENTITÁS, MEGSEBZETT SEGÍTŐK

A továbbiakban két egymással összefüggő, a szociális munkások szakmai identitásának alakulására nézve meghatározó témáról, a külső tényezők által meghatározott fenyegetett identitásról, és a személyes, bensőleg átélt megsebzett segítői identitásról lesz szó. Magyarországon és másutt is jelentős lehet az eltérés aközött, ahogyan a szociális munkások magukról gondolkodnak, és ahogyan a nyilvánosság vagy más szakmai csoportok gondolkodnak róluk. Ez meghatározó a szakma lehetőségeire, eszközeire nézve (Fargion 2008, Szoboszlai 2014, Navrátil – Bajer 2018). Az eltérést egyebek között az magyarázza, hogy a szociális terület értelemszerűen konfliktusos, és a szociális programok politikai termékek is egyben (Weiss 1993). Sikerük vagy kudarcuk így egyetlen országban sem tud szakmai kérdés maradni, hanem – változó mérték-

ben – átpolitizálódik. Ismert továbbá, hogy a társadalmi stigmát hordozó csoportokkal való érintkezés marginalizálhatja magukat a problémák kezelésére hivatott szakembereket is (Goffman 1963, Hobbs – Evans 2017). Több országban a gyermekvédelem rendszerében szükségyszerűen felvállalt kontrolláló szerep súlyosbította ezeket a szakmai szerepből fakadó konfliktusos vonásokat (Hobbs – Evans 2017). Ide tartozik az is, hogy a nyilvánosság és a szociális munkások társadalmi kérdésekről alkotott nézetei meglehetősen eltérőek (pl. az „érdemes szegény” problematikája, vagy alkoholisták esetében az „akaraterőre” való hivatkozás a közvélekedésekben). Ezek az eltérések – a fogyasztói társadalom értékrendjétől való eltávolodással együtt – hozzájárulnak a szociális szakemberek liminális pozíciójához.

Weinreich (2004) akinek az elméletére és módszerére saját vizsgálatunkban támaszkodunk, a következőképpen határozza meg a fenyegetett identitás fogalmát: „*a személy szociális identitása fenyegetett identitás, amennyiben jelentős az eltérés a mások által tulajdonított csoport-alapú identitásról alkotott kép, és az önmaga által alkotott kép között*” (Weinreich 2004: 68). A védekezés során figyelmen kívül hagyhatjuk, vagy túl is reagálhatjuk ezt a fenyegetést. A diffúz állapot, mint a fenyegetettségre adott egyik válasz akkor áll elő, ha a külső megítélést beépítjük saját szakmai énképünkbe, és a konfliktusos helyzet nem oldódik fel. Ennek eredménye az összezavarodottság, a bizonytalanság, a demoralizáció vagy a tanult tehetetlenség. Ilyenkor a személy apatikusává válik, önértékelése tartósan alacsony marad (Weinreich 2004). Hobbs és Evans már idézett empirikus vizsgálatukban érdekes eredményre jutottak: az ausztrál szociális munkások saját stigmatizáltságukat erősebbnek gondolták, mint amilyen az valójában volt. Ugyanakkor a szerzők rámutatnak a helyzetben rejlő paradoxonra: „*A szociális munkások egy életen át küzdenek mások erőssé tételéért, az esélyek egyenlőségéért. Ehhez képest ironikus, hogy még mindig az elismerésért, az elfogadásért, a hivatás befogadásáért kell harcolniuk.*” (Hobbs – Evans 2017: 30). Úgy tűnik, a szociális munka a liminális pozíció és a flexneri kétely erős beépítésével folytonos öniszólásra ítélte magát, amit például az olyan jelenségek is tükröznek, mint a képzési és kimeneti követelményekben kiemelt „magabiztosság” – az egészséges kételkedés, a kiégéstől is védő reflektivitás helyett (Jones – Joss 1995, Schön 1983, IASSW 2014).

A fenyegetettségre két konstruktív válasz is adható: az adaptáció során a szakember szerepmodelleket keres, akikkel azonosulni tud, így belső értékrendjéhez külső hitelesítő forrásokat talál. Mód van azonban a stigma átértelmezésére is (Ibarra 1999 id. Slay – Smith 2010.). Bár célzott kutatásról szociális munkás szakemberek körében nem tudunk, a már említett értékvizsgálat (Pilinszki et al. 2014) eredményei arra utalnak, hogy ez az átértelmezés járható út.

A sebezhetőségnek van egy másik, a személyes élettörténethez kötődő lehetséges forrása is. Az Amerikai Egyesült Államokban elvégzett vizsgálat a szakmai identitás alakulására nézve részben váratlan, a képzés és továbbképzés rendszereit alapvetően érintő eredményeket hozott. A szociális munkások 40%-a számolt be mentálhigiénés problémákról szakmai pályafutása megkezdését megelőzően (Straussner – Senreich – Scheen 2018). A jungi „megsebzett segítő” identitás-változat kiindulópontja, a traumatizáló élethelyzet gyakori segítő szakemberek, így szociális munkások körében is: egyes vizsgálatok ennek arányát akár 55%-ra teszik. Mind szociális munkás hallgatók, mind pedig gyakorló szakemberek körében szignifikánsan gyakoribbak az olyan gyermekkorban átélt családi diszfunkciók, mint az abúzus, az elhanyagolás különböző formái, a szerhasználat, és egyéb pszichopatológiák (Newcomb et al. 2015). Ennek megvan a maga veszélye: a segítő vikariáló traumát élhet át, azaz kliensei fájdalmas

történeteit hallva, maga is fájdalmat tapasztal, érzelmei elsodorhatják. Ugyanakkor saját traumatikus élményei feldolgozása hatékonyabbá is teheti, mert nem csupán a könyvekből, hanem tapasztalatai alapján is tudja, mi a módja a megküzdésnek, a reziliencia felépítésének, a remény fenntartásának, a visszaesések megfelelő kezelésének (Newcomb et al. 2015, Benziman – Kannai – Ahmad 2012). A fent idézett vizsgálatában azonban a mentálhigiénés problémák gyakorisága 52%-ra nőtt, és a szakemberek 28%-a az adatgyűjtés idején is küzdött ezekkel. Lehetséges, hogy a szociális munkások saját képzettségüknél fogva egyszerűen jobban figyelnek a problémákra, míg a nem segítő területeken dolgozók észre sem veszik ezeket. A legfőbb gondot az esetleges tagadás jelenti: „a szociális munkások gyakran »szakmaiatlanak« tartják annak beismerését, hogy a traumatikus esetek érzelmileg hatnak rájuk.” (Webb 2017b: 7). Ha ezt a fajta érzelmi távolítást saját életük problémáira is kiterjesztik, az gyors és egyenes út a kiégés, ezáltal a kliensek veszélyeztetése felé. A kontrollmunkás szerep, azaz a távolító-mechanikus, pusztán csak kontrolláló segítői tevékenység hátterében nem csupán a külső követelmények változása, olykor az adminisztratív munkát a tartalmi elé helyező torz tradíció állhat, hanem a traumatikus életeseményekkel való megküzdés hiányossága is; ilyenkor a segítő túlazonosulhat a tekintélyszemélyekkel, és legfontosabb feladatának a kliens felletti gyámkodást, a kontrollálást tekinti (Fekete 2000). A „helferes” stratégiát a kliensek nézőpontjából nyugodtan nevezhetjük disempowering, elerőtlenítő beavatkozásnak, ami teljes ellentétben áll a szakma küldetésével és értékrendjével.

A külső kedvezőtlen tényezők alakította fenyegetett identitás és a megélt, de fel nem dolgozott korai traumatizáció a szociális munka területén egyaránt jellemző lehet, a szakmai identitás gyengeségeinek ez a két fő forrása. Magasabb presztízsű területeken dolgozó segítő szakembereknek a fenyegetett identitás teljes hivatást érintő problémájával nem kell megküzdnie, de a korai traumák feldolgozásának kihívása őket is érinti.

SAJÁT VIZSGÁLATUNK

A vizsgálat fő kérdései

Miképpen gondolkodnak a szociális munkások saját szakmai fejlődésükről? Hogyan gondolkodnak a hivatást meghatározó legfontosabb területekről és témákról? Melyek a konfliktusos területek? Van-e különbség a közvetlen klienskapcsolatban és az adminisztratív munkakörben dolgozók között? Mennyire jellemző körükben a „megsebzett segítő” életútja, azaz a traumák átdolgozásával kialakított érett szakmai identitás?

Elméleti keret és módszer. Az identitásstruktúra analízise

Az identitásstruktúra analízisének megalkotója, Peter Weinreich egyik írásában (1997) feltárja azokat a személyes indíttatásokat, amelyek az identitás vizsgálatát számára a legfontosabb, életre szóló kutatási témává tették. Az identitásról alkotott konstrukcionista elméleti kerete gazdag és kivételes szintézis, amelyben helyet kapnak a nagy klasszikusok mellett a posztmodern szerzők is: Kelly személyi konstrukciókról szóló elmélete, Erikson pszichoszociális fejlődés-elmélete, Festinger kognitív-disszonancia-elmélete, Mead szimbolikus interakcionizmusa,

Berne tranzakcionista felfogása, valamint Harré diszkurzív szelf-elmélete, és ez utóbbival együtt a dialogikus szelf-elméletek korábbi alapvetései (Weinreich, 2004). Az ISA fő tétele a következő: „Az, ahogyan a személy saját társas világát értékeli, ahogyan ennek számára való jelentőségét felfogja, nem más, mint identitásának kifejeződése.” (Weinreich 2004: 19). Elméletéhez Weinreich egy vizsgálati eljárást, és ennek alkalmazására egy szoftvert is kidolgozott. Az Ipseus étikus, azaz univerzális, összehasonlításra alkalmas kategóriákat is bevezet, ugyanakkor énikus, az egyediséget, a témára való érzékenységet, a vizsgált csoport kulturális-diszkurzív sajátosságait szem előtt tartó, a kevert (integrált) módszertan szerinti kutatásokat támogató keretszoftver (Weinreich 1997, 2010a, McNeill et al. 2018, B. Erdős et al. 2020). A keretszoftver az identitás főbb paramétereit témafüggetlen módon jeleníti meg. Az ISA/Ipseus tehát nem egy hagyományos pszichometriai teszt (Hogard 2014), bár előkészítése és az eredmények értelmezése megkívánja a pszichológiai és a társadalomtudományi felkészültséget, valamint a módszer tréningek alkalmazásával elsajátítható ismeretét. Fontos, hogy az ISA/Ipseus segítségével a hiedelmeket, attitűdöket, értékeket nem statikusan, hanem dinamikusan, eltérő perspektívákból egyszerre tudjuk megvizsgálni. Az eszköz láthatóvá, megismerhetővé teszi a bizonytalan-konfliktusos, vagy éppen merev álláspontokat, korábbi és jövőbeni nézőpontokat, pozitív és negatív szerepmodelleket – úgy, ahogyan ezek a gondolkodásunkban leképeződnek. Erre semmilyen hagyományos teszt vagy kérdőív nem képes. A kapott eredményeket céljaink függvényében három sztenderdhez viszonyíthatjuk. Az eszköz automatikusan megadja a nyugat-európai, csaknem ötszáz fős mintán meghatározott, beépített sztenderdvonalakat, mint állandó viszonyítási alapot (Weinreich, 2010b). Ennek létjogosultságát az adja, hogy az identitás ugyan egyedi, de építőelemei (pl. a szelf és a külső fontos, értékelhető tulajdonságokkal bíró létezők, entitások helyzetéről helyzetre alakuló, kontextusfüggő értékelése, ezeknek az értékeléseknek az egymáshoz való viszonya stb.) általánosak. Ha indokolt, alkalmazhatjuk a vizsgált kultúra, csoport, de idiografikus, egyéni elemzéseknél akár egyetlen személy sztenderdvonalait is (Weinreich 2010b). Az ISA/Ipseus vizsgálatok főbb eredményei:

- a válaszadók preferenciái az egyes témákkal, kérdésekkel kapcsolatban (e témák Kelly [1955] elmélete nyomán kétpólusú konstruktként jelennek meg, ez lesz a konstruktkumok pozitív pólusa (ld. még 6. táblázat);
- ezek fontossága, érzelmi jelentősége;
- hogyan értékeli a válaszadók önmagukat az eltérő helyzetekben (2. ábra), és hogyan viszonyulnak ezek az értékelések más csoportokéhoz;
- hogyan viszonyulnak más fontos entitásokhoz (3. ábra).

Mindennek birtokában válaszolni tudunk olyan kérdésekre, mint pl.:

- Van-e valamilyen eltérés abban, ahogyan egy adott kultúra/csoport a diffúzió (a valós és vágyott azonosulások közötti konfliktusok) mértékét kezeli?
- Van-e eltérés a személy szintjén a beépített sztenderdvonalakhoz/saját csoportjához képest? Az átlagosnál jobban, vagy kevésbé tűrik a konfliktusos azonosulásokat?
- Mennyire jellemzi a vizsgált személyt egy adott témában vagy általánosságban merev világkép, rugalmatlan gondolkodás – az általános sztenderdvonalakhoz, vagy éppen saját csoportjához képest?

Az eszköz segítségével tehát vizsgálható az identitás alakulásának dinamikája (pl. Black – Weinreich 2004, B. Erdős – Vass – Javor 2020), összehasonlítható különböző csoportok identitása, de megfelelő előkészítést követően alkalmas munkaköri kompetenciák egyes aspektusainak vizsgálatára vagy klinikai célokra is (Weinreich – Saunderson 2004, McNeill et al. 2018, B. Erdős et al. 2020).

A megalapozó vizsgálatokról. Domained és témák

A mérőeszköz kialakítása a szakirodalmi források áttekintésével kezdődik (szaktanulmányok, olyan dokumentumok, mint a terület globális sztenderdjei, a képzési és kimeneti követelmények vagy a szakma etikai kódexe). Fontos azonban, hogy nem csak azt akarjuk vizsgálni, ami kívánatos lenne (preskriptív jelleg, értékek, eszmények), hanem azt is, ami van (deskriptív jelleg). Ezért a fentiek mellett különböző kvalitatív módszerekkel, elsősorban félig strukturált egyéni és csoportos interjúkkal tudjuk érdemben megalapozni az ISA/Ipsus mérőeszköz előkészítését. Az interjúk szövegei segítenek abban is, hogy a mérőeszköz nyelvezete a vizsgált csoport diszkurzív mintáihoz igazodjon (Weinreich, 2004). Saját vizsgálatunkban – a különféle szakmai fórumok, képzések, workshopok hosszú évek alatt összegyűlt anyagain, tapasztalatain túl – három korábbi kutatás interjút használtuk fel erre a célra. 13 interjú a szakmai életút alakulására (Vass, kézirat), 8 a szociális munkás kompetenciákra, és 6 további a szociális képzésből való lemorzsolódás mint első szakmai krízis (Tinto 1987) összetevőinek feltárására vonatkozott. A megkérdezettek közül 11 nő, 16 férfi volt, életkoruk átlaga 42,8 év. A nemek aránya nem tükrözte a Pilinszki és munkatársai (2014) becslésének megfelelő 1:5 férfi-nő arányt, mert a megkérdezettek között több intézményvezető is volt, akik körében a férfiak felülreprezentáltak – ahogyan a lemorzsolódó diákok körében is. A szociális munkás interjúalanyok mindhárom szektort és számos területet képviseltek (családsegítő központok, hajléktalan-ellátás, szenvedélybeteg-ellátás, értelmi sérültek nappali intézménye, iskolai szociális munka, közösségi munka).

Az interjúk tematikus tartalomelemzését követően határoztuk meg a domainedet, a vizsgálat főbb területeit. A domained az adott interakció terét-idejét határolják körül, pl. ilyenek a múltbeli tapasztalatok, a magánélet vagy a munka területei. Ezekhez tartoznak a már konkrét szöveggként megjelenő entitások – bármi, amit az állításokkal jellemezni célszerű, a kutatói kérdésekre választ adhat, és a háttérvizsgálatokban relevánsnak bizonyult. A témákat – ezek a kutatás általános kérdései, mint pl. a szerepkonfliktus, a szakmai reflektivitás stb. – konkrét konstruktumokká, azaz a kétpólusú értékelendő állításokká alakítjuk. Az értékelésre kerülő állítások (diskurzusok) a kettő kombinációjából alakulnak ki (1. ábra). Az értékelés számos eltérő perspektívából (szelf- és külső entitás-nézőpontból) történik meg, ami az identitás alakulásának mögöttes dinamikájába is bepillantást enged. Az entitások között szerepelnie kell egy múltbeli, egy jelenlegi, és egy jövőbeni szelfnek (de bármelyikből lehet több is), valamint elengedhetetlen az ideális és kontra-ideális szelf, mint viszonyítási pontok. Emellett a szelf különböző állapotaira is rákérdezhetünk („exploratory”, lehetséges állapotok, pl. „amikor nehéz problémát oldok meg”). Egyes vizsgálati célok esetében különösen fontos a visszatükrözött én (pl. „a kollégáim szerint én”). Lényeges továbbá, hogy ne csupán a szelfhez kötődő, hanem külső entitások is megjelenjenek.

A mérőeszköz próbaváltozatát öt tapasztalt, eltérő területeken dolgozó szociális munkás értékelt. Visszajelzésük alapján egyszerűsítettük a mondatok szerkesztését, kihagytunk egy, a szakmai értékrendet esetlegesen sértő, provokatív állítást, és az instrukcióknál egyértelműbbé tettük, hogy miként kell értékelni az állításokat. Az így véglegesített mérőeszköz főbb témái a következők lettek:

- Személy-a-környezetben fókusz: a személyes és a társadalmi tényezők szerepe a változás során (Darvas – Hegyesi 2003).
- A szociális munka mint akadémiai terület; a tudományos megközelítés szerepe, a szakképzés-továbbképzés, a szociális munka kutatás.
- A technikai racionalitás szerepe. Mesterember vagy autonóm, reflektív szakember?
- Társadalmi igazságosság és konformitás.
- A szakma önképe és nyilvános reprezentációja.
- Empowerment és kontrolláló szerep (a kliens autonómiája, a változások lehetősége, kompulzív segítés).
- Megsebzett vagy „tökéletes” segítő.
- A személyes ideológiák és a szakmaiság viszonya.
- Empátia és objektivitás.
- Eudaimonikus-spirituális vagy hedonista értékek.
- Együttműködés: a magányos hős a csapatjátékossal szemben.

A témáknak összesen 21 konstruktumot feleltettünk meg (részletesebben az értékelést is bemutató 6. táblázatban). Az entitások a következőképpen alakultak:

1. táblázat Entitások

	Címke	Besorolás
01	Amikor eldöntöttem	Múltbeli szelf
02	Mostanában én	Jelenlegi szelf
03	A magánéletemben	Lehetséges szelf (exploratory)
04	Akit nem sokra becülök	Elutasított személy
05	Amikor nehéz problémát oldok meg	Lehetséges szelf
06	Az állam (szerint)	Külső entitás
07	A legjobb barátom (szerint)	Külső entitás
08	A főnököm (szerint)	Külső entitás
09	A szakmai példaképem (szerint)	Csodált személy
10	Magyarországon az emberek többsége (szerint)	Külső entitás
11	Tíz év múlva én	Jövőbeni szelf
12	Ha rossz szakember lennék	Kontraideális szelf
13	A klienseim szerint én	Metaperspektíva
14	A legközelebbi kollégáim szerint én	Metaperspektíva
15	A legjobb formámban	Ideális szelf

Forrás: Saját mérőeszköz Weinreich (2004, 2010a) alapján

Az entitások és a konstruktumok kombinálásával összesen 315 értékelendő állítás keletkezett. Ezek értékelése kb. egy óráig tart, a szoftver online felületén gyors és egyszerű a kitöltés (1. ábra).

Adatfelvétel

A vizsgálati személyekhez saját ismeretségi hálózatunkon keresztül jutottunk el (elérhetőségi minta). A beválasztási kritériumok között annyi szerepelt, hogy a személy a szociális munka területén dolgozzon. Az adatfelvételt 63 személlyel végeztük el, négy esetben számítógépes problémák miatt adatvesztés történt, így ott csak a demográfiai adatokat és a mérőeszközre vonatkozó értékeléseket tudtuk feldolgozni. Az 59 válaszadó közül 42 személynek volt olyan diplomája, amelyet mind a képzés (mesterképzésbe lépés kritériumai), mind pedig a munkaerőpiac lényegében egyenértékűnek tekint (szociális munka, szociálpedagógia, szociálpolitika), 15 személynek pedig más diplomája, közülük többen levelező szociális munkás alap- vagy mesterképzésben vettek részt. Ketten még egyáltalán nem rendelkeztek diplomával – az összesítéseknél az ő adataik nem szerepelnek. A kutatás megkezdése előtt a Pécsi Tudományegyetem Szociális Kutatásértékelési Bizottságától kértünk jóváhagyást (1/2019 sz. határozat). Az adatfelvétel két magyarországi városban történt, többnyire a munkahelyeken. A válaszadóktól kiegészítő adatként a nemet, az életkori tartományt, és azt kérdeztük, hogy munkája során inkább közvetlen klienskapcsolatban, vagy a kevesebb személyességet igénylő adminisztratív-irányító munkakörben dolgozik-e? Feltételeztük, hogy ez utóbbi körülmény hatással lesz az egyes témák megítélésre, valamint a konfliktusos területekre. (A pontos életkorra és munkahelyre mint személyes azonosításra alkalmas adatokra nem kérdeztünk rá.)

2. táblázat A válaszadók szociodemográfiai jellemzői

Nem		Életkor				Munkakör fókusz	
Férfi	Nő	22–30	31–40	41–55	55 felett	Admin.	Terep
12 (19%)	51 (81%)	9	19	28	7	17 (27%)	46 (73%)

Forrás: Saját adatok

A 2. táblázat adataiból látható, hogy a nemek aránya megegyezik Pilinszki és munkatársai (2014) becslésével a szociális munkások összességére vonatkozóan. A mintába túlnyomórészt tapasztalt szakemberek kerültek, többségük közvetlen klienskapcsolatban dolgozik.

Weinreich (2010a) nagy hangsúlyt fektet arra, hogy a megkérdezett személyek – az érvényesség növelése, az automatizált válaszok elkerülése érdekében – pozitívan értékeljék a kifejlesztett mérőeszközt. Így erről is visszajelzést kértünk (3. táblázat):

3. táblázat: A mérőeszköz értékelése

Állítás	Teljesen egyetért (%)	Inkább egyetért (%)	Bizonytalan (%)	Inkább nem ért egyet (%)	Egyáltalán nem ért egyet (%)
A témák jelentősek	54	36,5	9,5	0	0
Fontos témák hiányoznak (inverz)	4,8	15,9	15,9	28,6	34,9
Könnyű kitölteni	41,3	33,3	17,5	6,3	1,6
Unalmas kitölteni (inverz)	1,6	9,5	25,4	25,4	38,1

Forrás: Saját adatok

Az ISA/Ipseus eredményei

Az Ipseus alkalmazásával rengeteg, az identitás más-más aspektusait megvilágító adatot nyerhetünk (Weinreich 2010b, Hogard 2014). Az Ipseus főbb paraméterei – Hogard (2014) tanulmánya és Weinreich (2010b) útmutatója nyomán – a következők:

- az egyes entitások értékelése;
- idealisztikus azonosulás (mennyire akar hasonlítani az adott entitásra);
- ellenazonosulás (mennyire nem akar hasonlítani az adott entitásra);
- empatikus (realisztikus) azonosulás: mennyire hiszi magát hasonlóknak az adott entitáshoz;
- konfliktusos, ambivalens azonosulás;
- identitás-diffúzió: a konfliktusos azonosulások összessége, amelyet a fentiek szerint meghatározott empatikus, az idealisztikus, valamint az ellenazonosulás dinamikája határoz meg;
- önértékelés;
- a konstruktumok választott pólusa: melyik a preferált érték? (6. táblázat);
- a konstruktumok stabilitása, koherenciája (az elmélet nyelvén: „strukturális nyomás”);
- a konstruktumok érzelmi jelentősége, fontossága a személy számára (Hogard 2014, Weinreich 2010b).

Az ISA/Ipseus mérőeszközzel nyert adatok teljességét egyetlen tanulmány keretei között nem lehet áttekinteni. A tanulmány fókuszában a vizsgálat fő kérdéseinek megfelelően a szakmai identitás fejlődése és a konstruktumok értékelése áll. Bár a mintán belüli egyes alcsoportok összehasonlításának lehetőségét mintánk mérete behatárolja, néhány esetben ezek eredményeire is kitérünk. Egyfelől azért, mert ha túl nagy különbségek mutatkoznának, akkor a mérőeszköz nem fedné le kellőképpen a „szociális munkák” (Payne 2014) közös nevezőjének tekinthető kulcstémákat, másfelől azért, mert az esetleges különbségek felvetik későbbi, nagyobb mintán lefolytatandó vizsgálatok lehetőségét, szükségességét.

Szelf-entitások

Az Ipseus által generált eredmény (2. ábra) két szelf-paraméter, az önértékelés és a fontos entitásokkal való azonosulás során megtapasztalt konfliktusosság, diffúzió mértékének ötvözete (Weinreich 2010b). A fekete vonalak az európai minta beépített, általános sztenderdvonalai; a halványabb vonalak pedig a saját csoport sztenderdvonalai. Ha indokolt, akár ez utóbbit is választhatjuk viszonyítási alapként. Látható, hogy az időbeliséget tekintve összességében egy pozitív pályakép rajzolódik ki, ahol a jövőbeni szelf értékelése – statisztikailag³ is alátámasztott módon – szignifikánsan magasabb, mint a múltbeli/jelenlegi szelf értékelése (4. táblázat).

4. táblázat A szelf-állapotok időbeli változásai (57 válaszadó)

	t	df	M1	M2	Asymp. Sig. (2-tailed)	Hatásméret (Cohen's d)
Önértékelés – Múltbeli Szelf / Jelenlegi Szelf	-5.881	56	.4796	.7628	.000**	.78
Önértékelés – Jelenlegi Szelf / Jövőbeni Szelf	-3.852	56	.7628	.8386	.000**	.51
Önértékelés – Múltbeli Szelf / Jövőbeni Szelf	-7.164	56	.4796	.8386	.000**	.95

Sig. *p < .05, **p < .01

Forrás: Saját eredmények

Marcia (1966) eredeti összegzését továbbgondolva, Weinreich (2004) kilenc eltérő fejlődési kimenetet vesz számításba, amelyek közül többet is sérülékeny identitásnak tekint. Meghatározónak tartja az önértékelést és a konfliktusos azonosulást, azaz a diffúzió mértékét. (A lehetséges változatokat az 5. táblázat, az eredményeket a kilenc mezőben a 2. ábra tartalmazza.) Míg azonban a klinikai szóhasználatban a „diffúzió” (többnyire erősen befolyásolható), vagy a „defenzív” (merev, túlvédekező) egyértelműen problematikus, az ISA felfogásában ezeket az állapotokat mindig az adott csoport helyzetéhez kell viszonyítanunk (Weinreich 2004). Így például szociális munkások esetében a diffúzió magasabb önértékelés mellett akár arra is utalhat, hogy a konfliktusosságot képesek viszonylag jól tolerálni. A defenzív negatív, vagy a diffúzió negatív (krízis) változatot egyértelműen problémás helyzetként definiálhatjuk.

³ A statisztikai vizsgálatoknál az IBM SPSS Statistics 25.0 programcsomagot alkalmaztuk.

5. táblázat Az identitásfejlődés kimenetei

Önértékelés	Identitás-diffúzió		
	Alacsony (korai zárás)	Mérsékelt	Magas
Magas	<i>defenzív, magas önértékeléssel</i>	<i>magabiztos</i>	<i>diffúz, magas önértékeléssel</i>
Mérsékelt	<i>defenzív</i>	<i>határozatlan</i>	<i>diffúzió</i>
Alacsony	<i>defenzív negatív</i>	<i>negatív</i>	<i>krízis</i>

Forrás: Weinreich 2004: 106

Az összkép alapján (2. ábra) az elutasított kontra-ideális szelf a krízis-zónában van: ez természetes. A jelenlegi és a nehéz problémát megoldó állapot egymáshoz való közelsége jelzi a szakmai kihívások sokaságát, egyben azonban azt is, hogy a megkérdozettek ezeket még kezelhetőnek érzik.

Arra is van mód, hogy idiografikusan, egyenként tekintsük át a fejlődési ívet. Weinreich (2004) szerint az emberek többsége átlagos helyzetben a határozatlan vagy a bizakodó-magabiztos identitástartományban működik jól, így ahol a fejlődés íve és a vágyott identitásállapot ezeket foglalta magában, ott az identitásállapotot pozitívnak vagy stabilnak értékeltük. Ahol az önértékelés magas, de a diffúzió mértéke vagy magas (diffúz), vagy alacsony (defenzív), ott sérülékeny identitásról beszélhetünk. Öt esetben megsebzett segítő mintázatot azonosítottunk, ahol a negatív/krízishelyzetből a pozitív identitásvariációk felé tart a fejlődés; egy további esetben, ahol ugyanez a diffúzió zónájából történik meg, szintén egy pozitív átdolgozás nyomait láthattuk. A weinreichi sérülékeny identitásállapot a minta valamennyivel kevesebb, mint a felére (26/57) volt jellemző: akkor soroltuk ide a válaszadót, ha mind a várt (jövőbeni), mind pedig a vágyott (ideális szelf) identitás esetében megjelent a diffúzió vagy a defenzív pozíció; a többség esetében (22/30) a defenzív jegyek domináltak. Nem a konfliktusosság átmeneti eseteiről van szó, hanem olyasfajta zártságról, ahol a határozottság látszólagos, a változásokhoz való rugalmas alkalmazkodás, a reflektív működés sérül. Két esetben ez a variáció a pályaválasztáskori krízis- vagy negatív állapot nyomán alakult ki. (B. Erdős – Vass – Jávorszky 2020).

Konstruktumok

A konstruktum értékelésekor a választott pólust az ideális szelfhez tartozó értékelések határozzák meg, ezt az automatikusan generált táblázatban piros színnel láthatjuk (6. táblázat). Szinte minden esetben a szakma alapvető értékeit láthatjuk viszont a preferenciákban. Fontos, hogy egyes esetekben nincs „jó” vagy „rossz” választás, mert a munkakör sajátosságaiból is következhet, hogy inkább az empátiás viszonyulás vagy az objektivitás kerül-e előtérbe, a társadalmi vagy a személyközi térben folyik-e a segítő munka nagyobb része.

6. táblázat A preferált konstruktumok, az érzelmi jelentőség és a strukturális nyomás (57 válaszadó)

	N	#	Polaritás	Érzelmi jelentőség	Strukturális nyomás	+ve komponens	-ve komponens	N	
a kliens egyenrangú partner	53	01	-1	8.59	68.16	77.05	8.89	4	a kliens gyámolításra, ellenőrzésre szorul
a gyakorló szakember képi magát	57	02	-1	9.04	78.32	84.36	6.04	0	a gyakorló szakembernek nincs szüksége tanulásra
a szociális munkás legyen rugalmas a szabályokkal	46	03	-1	6.12	27.48	44.33	16.85	11	a szociális munkás ne kérdőjelezze meg a szabályokat, utasításokat
az önismeret a szakmaiság fontos forrása	57	04	-1	8.81	82.23	85.19	2.95	0	aki szorgalmasan dolgozik, nem ér rá magával foglalkozni
„érdemes szegény”	2	05	1	8.75	77.59	82.55	4.95	55	fontos, hogy mindenkit egyformán kezeljünk
váljon a kliensek életének részévé	1	06	1	8.92	77.84	83.50	5.66	56	segítse klienseit az önálló-ságban
munkája során legfontosabb az emberi kapcsolatok fejlesztése	44	07	-1	6.66	36.60	51.59	14.98	12	legfontosabb feladata a társadalmi problémák kezelése
a kutatás nem része a gyakorlati munkának	10	08	1	6.79	41.86	54.87	13.00	47	nincs jó gyakorlati munka kutatások nélkül
a munka kereteit mások alakítják	5	09	1	7.65	59.18	67.83	8.66	52	a munka kereteinek alakítása a szakma saját felelőssége
tudomásul kell venni, hogy a segítségben megvannak a határaink	50	10	-1	7.75	50.65	64.05	13.40	7	mindenáron segíteni kell
elegendő a rátermettség meg a gyakorlat	19	11	1	7.44	26.58	50.47	23.89	38	a szakirányú diploma elengedhetetlen
akinek korábban súlyos gondjai voltak, alkalmatlan segítő pályára	10	12	1	7.33	50.52	61.90	11.38	47	a korábbi nehézségeink fontos szakmai erőforrássá válhatnak
minden emberi problémára meg kell találni a tökéletes megoldást	9	13	1	7.82	47.68	62.94	15.26	48	el kell tudni viselni a bizonytalanságot az eset kezelése során
bele tudja élni magát mások helyzetébe	27	14	1	6.12	-1.79	29.71	31.50	30	objektív
autonóm	52	15	-1	7.45	58.10	66.31	8.21	5	kívülről irányított
háttérbe szorítja a saját meggyőződését	41	16	-1	5.81	17.03	37.54	20.52	15	saját személyes meggyőződésére tanítja klienseit
kritikai gondolkodás jellemzi	46	17	-1	6.73	39.71	53.48	13.77	11	nem kérdőjelezi meg a szakmai irányelveket
feladata a társadalmi beilleszkedés és felzárkózás elősegítése	27	18	1	6.50	-4.74	30.11	34.85	29	feladata a társadalmi változások előmozdítása
fontos hinni a kliensek képességeiben	54	19	-1	7.43	64.08	69.18	5.11	3	az emberek igazából nem tudnak megváltozni
az életnek az egyénen túlmutató célja és értelme van	54	20	-1	7.78	64.78	71.28	6.50	3	az a fontos, hogy jólétben éljünk és sikeresek legyünk
a szociális munkás csapatjátékos	51	21	-1	7.26	51.83	62.20	10.37	6	a szociális munkás csak magára számíthat

Forrás: Saját adatok

A konstruktumok esetében a két meghatározó paraméter az érzelmi jelentőség és az adott konstruktum koherenciáját, stabilitását (az egyes értékelések összeállítását/össze nem illését) kifejező strukturális nyomás – az értékeket a program automatikusan kiszámítja. Utóbbi alapján a konstruktum lehet rigid, központi, másodlagos, konfliktusos vagy ellentmondásos (4. ábra). A két paraméter együttesen informál arról, hogy az adott kérdéssel (konstruktummal) szembesülő személytől mit várhatunk: ha egy nézet, alapelvek stabil, de az érzelmi jelentősége kicsi, akkor kevésbé meghatározó a várható viselkedésre nézve.

Érdemes megfigyelni a sztenderdvonalak eltéréseit: a szociális munkások csoportjában a nyugat-európai sztenderdvonalak meghatározta tartományokhoz képest a konfliktusos zóna kiterjed, és viszonylag nagyobb számban találunk másodlagos konstruktumokat. Mindez egybeesik az identitás sérülékenységről eddig mondottakkal: ha valami fontos, akkor a sérülés kockázata is nagyobb. Minden szempontból központi konstruktum csupán öt akad: az egyenlő bánásmód elvére, a kliens egyenrangúságára és autonómiájára, a gyakorló szakemberek továbbképzésére, valamint önismeretének fontosságára vonatkozóan. Ezek esetében az érzelmi jelentőség is magas. A szakirányú diplomát kevésbé látják lényegesnek – a kutatásokkal, a kritikai gondolkodás gyakorlásával együtt. Kiemelnénk továbbá, hogy a társadalmi változások, az objektivitás és a saját meggyőződés háttérbe szorítása mindkét sztenderdvonalat tekintve a konfliktusos területre kerül, bár az érzelmi jelentőség itt mérsékelte.

Egyes almintákon belüli vizsgálatok: a szelfhez kötődő és más entitások

Milyen tényezők lehetnek hatással a diffúzió-rigiditás alakulására? Az egyik lehetséges faktor a szakmai képzés, a másik pedig maga a munkakör. Egyik esetben sem mutatkoztak azonban szignifikáns különbségek. Ennek hátterében több eltérő magyarázat állhat: egyfelől, célunk a szakmai identitás általános összetevőinek vizsgálata volt, ezek az alapvetések pedig közősek mindkét almintában. Másfelől magyarázhatja a minta mérete: ekkora almintákon csupán a nagyon markáns eltérések rajzolódhatnak ki. Továbbá a minta összetételét sem tudtuk teljes mértékben kontrollálni (a szakirányú diplomával nem rendelkezők közül többen szakirányú képzésben/továbbképzésben vettek részt). Nem vethetjük el azt a lehetőséget sem, hogy a defenzív jegyeket feltételező kiégés mind közvetlen klienskapcsolatban, mint pedig adminisztratív munkakörben megmutatkozhat, bár más-más környezeti előzményekkel és gyakorlati következményekkel.

Az entitások esetében az énbefonódás és az entitások értékelése a meghatározó. Ha az énbefonódás magas, az entitásokat a válaszadó fontosnak értékeli, akkor az alacsony értékelés problematikus (fontos, de nem jó); ha pedig alacsony, akkor az adott entitással kevésbé törődik a személy (mindegy, milyen). A 3. ábrán azt emelnénk ki, hogy – összhangban a szakirodalmi áttekintés nyomán levonható következtetésekkel – az „állam”, és „az emberek” (a nyilvánosság) értékelése problematikus, mindkettő pozíciója a negatív szerepmodellhez áll jóval közelebb.

Független mintás *t* próbával hasonlítottuk össze az adminisztratív és a közvetlen klienskapcsolatban dolgozó csoportokat, a nagyobb csoportból random kiválasztással. A szignifikáns változásoknál hatásméretet is számoltunk ($d = (M2 - M1) / SD_{pooled}$), ennek értelmezésére Cohen (1988) felosztását használtuk. Egy esetben találtunk szignifikáns különbséget az

entitások értékelése „Állam” dimenziójában ($t(30) = 2.121$; $p = .04$; $p < .05$), magasabb átlag-értékkel az adminisztratív munkát végző csoportban ($M_{admin} = .4950$; $SD = .35391$; $M_{kliens} = .2669$; $SD = .42130$), kis hatásmérettel ($r = .06$). Ez a csoport kedvezőbben ítélte meg az állam szerepét. További kutatások tisztázhatják, hogy mi állhat emögött: pl. pozíciójuk révén jobban érzékelik a döntéshozatal problémáit, konfliktusait; vagy saját kedvezőbb pozíciójuk, magasabb presztízسük áll e különbség hátterében.

ÖSSZEGZÉS, JAVASLATOK

Vizsgálatunk megerősítette számos korábbi empirikus kutatás eredményét, és a szakirodalmi áttekintésből következő összefüggéseket, emellett nem mutatott ki jelentős eltéréseket alminták szerinti bontásban. A mérőeszközhöz vonatkozó válaszadói értékelésekkel együtt mindez vizsgálatunk érvényességét jelzi. Nagyobb elemszámmal dolgozva a kép tovább árnyalható, bár az ISA/Ipseus vizsgálatok esetében ez a szám megfelelő (McNeill et al. 2018).

A szakemberek többségénél pozitív a kibontakozó kép, az önértékelés javul, a diffúzió pedig a szokásos mértéken belül marad, nem lesz sem túl alacsony, defenzív, sem pedig túl magas. Ugyanakkor válaszadóink egyharmada a rigid-rugalmatlan, defenzív identitásváltozatot tekintik követendő vagy a jövőben reálisan megvalósítható identitásnak, ez pedig ellentmondásban áll a szakma egyik központi értékével, a nyitottsággal. A kérdést, hogy pontosan mi állhat emögött, jelenleg nem tudjuk egyértelműen megválaszolni. Feltételezzük, hogy Bányaí Emőke 2008-ban megfogalmazott gondolatai a szakterület trilemmájáról mindmáig a praxisban köszönnek vissza. E trilemma három sarokpontja a menedzseri-adminisztratív, kontrolláló szerep, a közvetlen klienskapcsolatban előtérbe kerülő gondoskodás etikája, és a makroszintű változásokat célzó igazságosság etikája.

Nem tudhatjuk, hogy más segítő szakemberek körében egy hasonló vizsgálat milyen eredményekkel zárulna, azaz az itt kibontakozó kép relatíve kedvező, vagy inkább kedvezőtlen. Biztató, hogy a mintában megjelent a megsebzett segítői identitás fejlődését tükröző mintázat, és az is, hogy csupán két esetben alakult ki defenzív pozíció a múltbeli negatív vagy krízisben lévő szelf esetében. Ezzel összefüggésben érdemes felidézni, hogy a szakemberek a „megsebzett segítő” konstruktumot saját csoportjuk szerinti viszonyításban másodlagosnak értékelték. Mind a „megsebzett segítő”, mind pedig a defenzív identitás további vizsgálatához célszerű lenne még egy entitás, a gyermekkori szelf beemelése.

Egy sajátos, a liminális pozícióval összefüggő feszültségforrás jön létre akkor, amikor a szociális munkások a szektor legnagyobb foglalkoztatója, az állam szerepét ítélik meg negatívan. Ez összefügghet azzal az ambivalenciával, konfliktusossággal, ami a szabályok, irányelvek megítélésében is mutatkozott. Feltételezzük, hogy itt a szakmától a döntéshozókig érkező visszacsatolások nehézségeinek hatását látjuk. Eredményeink alapján további vizsgálandó kérdésnek tartjuk, hogy az Etikai Kódexben megfogalmazott alapelvek és ezek gyakorlatban történő érvényre juttatása közötti távolság miképpen hat a szociális munkások szakmai identitásának alakulására. Az adminisztratív munkakörben dolgozók, talán a vezetői szerep összetettségéről és nehézségeiről szerzett közvetlen tapasztalataikból vagy magasabb státuszukból fakadóan, ugyanakkor kedvezőbben ítélik meg az állam szerepét. Izgalmas összehasonlításra adna módot a civil szervezetek és az egyházak entitásként történő szerepeltetése.

Mivel a sztenderdvonalak a nyugat-európai minták vizsgálata során alakultak ki, az eltérés a közép-kelet európai kultúra általánosabb sémáit is visszatükrözheti, azaz a defenzív irányú elmozdulás talán nem csak a személy válasza saját tapasztalataira, vagy egy szakmai csoport válasza az elismerés hiányára. Összhangban lehet a domináns kultúra mintázataival, amelyet évtizedes, sőt inkább évszázados történelmi tapasztalatok alakítottak. Mivel a szociális munka gyökerei a nyugati kultúrákban alakultak ki, a viszonyítás a nyugati kultúrkörhöz mégis megalapozott.

Vizsgálatunk szerint sem a képzés, sem a kutatás nem prioritás a hazai szakemberek körében, és ez megnehezíti a szakterület előtt álló problémahalmaz felszámolását. Megállapítható, hogy a globális sztenderdekben megfogalmazott akadémiai jelleg, a kutatómunka komoly erősítésre szorul. A megkérdőjelezett ugyanakkor a társadalmi változások előmozdítását sem tekintik kulcsfontosságú kérdésnek.

Tekintve a kliensek iránti pozitív attitűdöket, a kliensek részvételére, autonómiájára és az empowermentre vonatkozó konstrukciók kedvező és egyértelmű értékelését, valamint a jelenlegi és jövőbeni szelfek pozitív értékelését, a szociális munkások többségének szakmai identitása megfelelő alapokra épül. Ez azért is lényeges, mert a segítő elkerülhetetlenül szerepmodellé válik kliense számára: olyanná, akivel általában ambivalensen, de azonosulni kíván – vagy olyanná, akit nem ért, és elutasít. A szakmai identitás továbbbépítését az elköteleződés erősítése, a folyamatos szakmai fejlődés lehetőségeinek biztosítása, a professzionalizáció elősegítése jelentheti.

Elvégzett elemzésünk alapján – a minta terjedelme és a szociális munkások összességére nem reprezentatív összetétele miatt kellő mértéktartással – a következő javaslatokat fogalmazhatjuk meg:

A hazai társadalmi környezetben, különösen a szociális munka területével közvetlenül érintkező alrendszerben, ismertté kell tenni, hogy e hivatás magas szintű autonómiát, rendkívül komplex, folytonosan megújítandó felkészültségeket, azaz a Schön-i értelemben vett reflektív működést követel meg. A változást médiakampányokkal és jogi eszközökkel lehetne támogatni. Egy kölcsönös, érdemi egyeztetések nyomán kialakuló életpályamodell számos problémát kezelni tudna. Ennek része lehetne adott szociális munkás tevékenységek meghatározott képzési szinthez/típushoz és megújítandó engedélyhez kötése is – hosszabb türelmi idő bevezetését követően.

Több, a szakmai identitás, a segítői személyiség fejlesztését célzó elemre lenne szükség a képzés során, különösen a továbbképzésekben. Ezek célja a korai tapasztalatok, sérülések megfelelő átdolgozása, a kapcsolati reflektivitás fejlesztése, a segítő kapcsolat sajátélményű tanulása. Bár ez a hazai akadémiai környezetben nem egyszerű, csoportmódszerekben jártas segítők részállású mestertanárként való alkalmazása megoldást jelenthet. Emellett nagy szükség van a szupervízió rendszerének megerősítésére is.

A szociálismunka-kutatások módszertani megújítása, a gyakorlati tevékenységek folyamatos, külső és belső értékelése hozzájárulhat egy megerősödő és a reflektivitást hangsúlyozó szakmai identitás kialakításához. Ezen belül egy fontos részterületnek tartjuk a szociális munkások szakmai identitására vonatkozó kutatásokat, hiszen e fiatal, fejlődő szakterület körvonalai hazánkban még mindig képlékenyek.

IRODALOM

- Aczél, Zs. (2016): *Egy gender-olvasat a szociális munkáról*. PhD-értekezés. Budapest: ELTE.
- Asquith, S. – Clark, C. – Waterhouse, L. (2005): *The role of the social worker in the 21st century: A literature review*. Edinburgh: Scottish Executive Education Department.
- B. Erdős, M. – Vass, B. – Javor, R. (2020): Social Workers: Rebirth of the Professional in Hungary. Identity Structure Analysis as a Means to Explore Social Worker Professional Identity. In: Ellis, R. – Hogard, E. (eds.): *Professional Identity in the Caring Professions: Meaning, Measurement and Mastery*. Abingdon: Routledge, Taylor & Francis Group. 194–238.
- B. Erdős, M. (2019): A kutatómunka jelentősége a szociális munka hivatássá válásában. *Szociális Szemle*, (1–2): 58–76. <https://journals.lib.pte.hu/index.php/szocialisszemle/article/view/3366>. (Utolsó letöltés: 2020. 12. 27.)
- B. Erdős, M. – Kárpáti, T. – Rozgonyi, R. – Javor, R. (2020): Az identitás alakulása mentalizáció-alapú terápia folyamán. Mentalizáció-alapú terápia eredmény- és folyamatértékelése ket-tős diagnózisú pácienseknél az identitás-struktúra analízise segítségével. Pilot vizsgálat. *Alkalmazott Pszichológia*, (2). Megjelenés alatt.
- Bass, L. – Márton, I. (2005): A szociális munkások helyzete ma. *Szociális Szakmai Szövetség*. http://www.3sz.hu/sites/all/modules/pubdlcnt/pubdlcnt.php?file=http://www.3sz.hu/sites/default/files/uploaded/a_szocialis_munkasok_helyzete_ma_-_bass_laszlo_elte_tatk_szocialis_munkas-kepzo_tanszek_es_marton_izabella_szocialis_szakmai_szovetseg.pdf&nid=14 (Utolsó letöltés: 2020. 05. 08.)
- Bányai, E. (2008): A sztenderdizáció árnyoldalai. *Kapocs*, 7(2). <http://www.ncsszi.hu/kiadvanyok/kapocs-letoltheto--lapszamai/kapocs-2008/85/news> (Utolsó letöltés: 2020. 05. 13.)
- Beck, U. (2003): *A kockázat-társadalom – Út egy másik modernitásba*. Budapest: Századvég Politikai Iskola Alapítvány.
- Benziman, G. – Kannai, R. – Ahmad, A. (2012): The wounded healer as a cultural archetype. *Comparative Literature and Culture*, 14(1): 1–10.
- Bisman, C. (2004): Social work values: the moral core of the profession. *British Journal of Social Work*, 34: 109–123.
- Black, S. – Weinreich, P. (2004): An exploration of counselling identity in counsellors who deal with trauma. In: Weinreich, P. – Saunderson, W. (eds.): *Analysing identity: Cross-cultural, societal and clinical contexts*. London & New York: Routledge. 339–360.
- Budai, I. (2004): „...szakmai identitásában megerősödve lépjen ki a gyakorlatba...”. *Esély*, 1: 61–79.
- Bugarszki, Zs. (2014): A magyarországi szociális munka válsága. *Esély*, 3: 64–73.
- Cohen, J. (1988): *Statistical power analysis for the behavioral sciences (2nd ed.)*. Hillsdale: Erlbaum, NJ.
- Darvas, Á. – Hegyesi, G. (2003): Hungary: The historical, social, and demographic context. In: Weiss, I. – Gal, J. – Dixon, J. (eds.): *Professional ideologies and preferences in social work: A global study*. Westport: Praeger Publishers. 125–141.

- Diehl, M. – Owen, S. – Youngblade, L. (2004): Agency and communion attributes in adults' spontaneous self-representations. *International Journal of Behavioral Development*, 28: 1–15.
- Fargion, S. (2008): Reflections on social work's identity. International themes in Italian practitioners' representation of social work. *International Social Work*, 51(2): 206–219.
- Farkas, A. (2005): A szociális szakma szerepe ma Magyarországon. *Szociális Szakmai Szövetség*. http://www.3sz.hu/sites/all/modules/pubdlnet/pubdlnet.php?file=http://www.3sz.hu/sites/default/files/uploaded/farkas_attila_-_a_szocialis_szakma_szerepe_ma_magyarorszagon.pdf&nid=148 (Utolsó letöltés: 2020. 05. 08.)
- Fekete, S. (2000): Segítő foglalkozások kockázatai – Helfer szindróma és burnout jelenség. In: Kelemen, G. (szerk.): *Tele-dialógus*. Pécs: Pro Pannónia. 179–191.
- Fónai, M. – Patyán, L. – Szoboszlai, K. (2001): Szociális munkások pályaképének néhány eleme. *Esély*, 6: 89–109.
- Goffman, E. (1963): *Stigma: Notes on the Management of Spoiled Identity*. New York: Simon and Schuster.
- Györi, P. (2014): Néhány szubjektív gondolat a szociális szakmáról. *Esély*, 3: 74–78.
- Hobbs, E. – Evans, N. (2017): Social work perceptions and identity: How social workers perceive public and professional attitudes towards their vocation and discipline. *Social Work*, 29(4): 19–31.
- Hogard, E. (2014): Evaluating the identity of program recipients using an identity exploration instrument. *Canadian Journal of Program Evaluation*, 29(1): 1–35. doi:10.3138/cjpe.29.1.1
- Horváth, A. – Lévai, K. (1996): Szociális munkások I–II. rész. *Esély*, 4, 6: 71–87, 33–56.
- IASSW (2014): *Global Definition of Social Work*. <https://www.iassw-aiets.org/global-definition-of-social-work-review-of-the-global-definition/> (Utolsó letöltés: 2020. 05. 01.)
- IFSW (2012). *Global Standards*. <https://www.ifsw.org/global-standards/> (Utolsó letöltés: 2020. 05. 01.)
- Jones, S. – Joss, R. (1995): Models of Professionalism. In: Yelloly, M., Henkel, M. (eds.): *Learning and Teaching in Social Work. Towards Reflective Practice*. London and Bristol, Pennsylvania: Jessica Kingsley Publishers. 15–33.
- Kaló, Zs. (2012): *A pszichológiai ágencia kognitív nyelvészeti leírása droghasználói narratívákban*. PhD-értekezés. Budapest: ELTE.
- Kelly, G. (1955) *The psychology of personal constructs*. Norton, New York.
- Kormányos, K. (2015): A szociális szakma és a társadalmi környezet – gondolatok egy vita kapcsán. *Párbeszéd*, 2. <https://ojs.lib.unideb.hu/parbeszed/article/view/5797> (Utolsó letöltés: 2020. 05. 08.)
- Mándi, N. – Fekete, S. (2014): A segítő krízise. In: Csürke, J. (szerk.): *Mindennapi kríziseink. A lélektani krízis és a krízisintervenció kézikönyve*. Budapest: Oriold és Társai Kiadó. 229–278.
- Marcia, J. (1966): Development and validation of ego identity status. *Journal of Personality and Social Psychology*, 3(5): 551–558.

- Maschi, T. – Youdin, R. – Sutfin, S. – Simpson, C. (2012): *Social Worker as Researcher Integrating Research with Advocacy*. Boston: Pearson.
- McNeill, C. – Erskine, A. – Ellis, R. – Traynor, M. (2018): Developing nurse match: A selection tool for evoking and scoring an applicant's nursing values and attributes. *Nursing Open*, 6(1). <https://doi.org/10.1002/nop2.183>
- Mead, G. (1973): *A pszichikum, az én és a társadalom*. Budapest: Gondolat.
- Mihálka, M. (2016): A duális képzés bevezethetőségének vizsgálata. *Acta Sana*, 1: 16–17.
- Nagy, K. (2003): Pályaorientációs vizsgálatok szociális munkások körében. *Szociális Munka*, 4: 27–47.
- Navrátil, P. – Bajer, P. (2018): Social Construction of Social Work Identity in the Processes of its Institutionalisation. *Annals of Social Sciences & Management studies*. doi: 1.10.19080/ASM.2018.01.555563. <https://juniperpublishers.com/asm/pdf/ASM.MS.ID.555563.pdf>. (Utolsó letöltés: 2020. 05. 13.)
- Németh, L. (2014): Hova jutott a szociális szakma a rendszerváltástól napjainkig? *Esély*, 3: 95–99.
- Newcomb, M. – Burton, J. – Edwards, N. – Hazelwood, Z. (2015): How Jung's concept of the wounded healer can guide learning and teaching in social work and human services. *Advances in Social Work and Welfare Education*, 17(2): 55–69.
- Olson, J. (2007): Social Work's Professional and Social Justice Projects: Discourses in Conflict. *Journal of Progressive Human Services*, 1: 45–69.
- Pataki, É. (2013): *A szociális identitás szerepe a szociális hivatásban*. <http://www.macsgyoe.hu/downloads/rendezvenyek/patakimacs.pdf> (Utolsó letöltés: 2019. 03. 08.)
- Payne, M. (2014): European social works and their identities. *ERIS Web Journal*, 2: 2–14. <http://periodika.osu.cz/eris/dok/2014-02/1-payne-european-social-work-and-their-identities.pdf> (Utolsó letöltés: 2019. 07. 12.)
- Pilinszki, A. – Béres, O. – Sipos, B. – Ittész, G. (2014): Mit értékelnek a szociális munkások? Mesterképzésben részt vevő szociális munkások értékrendjének sajátosságai. *Esély*, 5: 87–94.
- Ruzsa, Á. – Homoki, A. (2015): Szociális munkások szakmai identitásának vizsgálata a Szent István Egyetemen. A SZIE GAEK TDK műhelyeiben készült tudományos munkák. https://www.academia.edu/21876054/Szoci%C3%A1lis_munk%C3%A1sok_szakmai_identit%C3%A1s%C3%A1nak_vizsg%C3%A1lata_a_Szent_Istv%C3%A1n_Egyetemen (Utolsó letöltés: 2019. 04. 06.)
- Schön, D. (1983): *The reflective practitioner: how professionals think in action*. New York: Basic Books.
- Sík, D. – Nyilas, M. – Rácz, A. – Szécsi, J. – Takács, E. – Zakariás, I. (2019): Kontingens szolidaritás – elemzési szempontok a késő modern segítségi interakciók vizsgálatához. *Esély*, 4: 3–29.
- Slay, H. – Smith, D. (2010): Professional identity construction: Using narrative to understand the negotiation of professional and stigmatized cultural identities. *Human Relations*, 64(1): 85–107. doi: 10.1177/0018726710384290

- Straussner, S. – Senreich, E. – Steen, J. (2018): Wounded Healers: A Multistate Study of Licensed Social Workers' Behavioral Health Problems. *Social Work*, 63(2): 125–133. doi: 10.1093/sw/swy012
- Szabó, L. (2017): Szociális munkások a terápiák világában. *Párbeszéd* (2). http://parbeszed.lib.unideb.hu/file/2/596367dc68d4d/szerzo/Szabo_Lajos_Szocialis_munkasok.pdf (Utolsó letöltés: 2018. 07. 08.)
- Szoboszlai, K. (2014): A szociális munka a változások tükrében: kik vagyunk, hol tartunk, és mit kellene tennünk? *Esély*, 3: 87–94.
- Szöllősi, G. (2015): A szociális munka új, 2014-es globális definíciója. *Párbeszéd*, 2(1). <https://ojs.lib.unideb.hu/parbeszed/article/view/5789/5419> (Utolsó letöltés: 2020. 05. 08.)
- Szociális Szakmai Szövetség (2016): *A szociális munka etikai kódexe*. <http://3sz.hu/sites/default/files/Etikai.pdf> (Utolsó letöltés: 2019. 09. 12.)
- Talyigás, K. – Hegyesi, G. (2014): Honnan indult a szociális munka oktatása és gyakorlata ide-haza, és hol tart most? Szubjektív áttekintő és köszöntő. *Párbeszéd*, 1: 1–2. <https://ojs.lib.unideb.hu/parbeszed/article/view/5414/5091> (Utolsó letöltés: 2020. 05. 08.)
- Tinto, V. (1987): *Leaving College: Rethinking the Causes and Cures of Student Attrition*. Chicago: University of Chicago Press.
- Vass, B. Á. (s. d.): Pályatükör szociális munkások személyes perspektíváiból. Minek látszunk, kollégák? Kézirat.
- Webb, S. (2017a): *Professional identity as a matter of concern*. European Social Work. Research Conference, Aalborg University, Denmark, 19th–21st of April 2017. <https://www.scottishinsight.ac.uk/Portals/80/SUIIProgrammes/Integrated%20Health%20and%20social%20care/Stephen%20Webb.pdf?ver=2017-11-15-164150-133> (Utolsó letöltés: 2020. 05. 08.)
- Webb, S. (2017b): Matters of professional identity and social work. In: Webb, S. (ed.): *Professional Identity and Social Work*. London: Routledge. 1–18.
- Weinreich, P. (1997): Enculturation of a semi-alien Journeymen in the construction and reconstruction of identity. In: Bond, M. H. (ed.): *Working at the Interface of Cultures: Eighteen Lives in Social Science*. London: Routledge. 154–165.
- Weinreich, P. (2004): Identity Structure Analysis. In: Weinreich, P., Saunderson, W. (eds.): *Analysing identity: Cross-cultural, societal and clinical contexts*. London & New York: Routledge. 7–76.
- Weinreich, P. (2010a): *A guide to the generation of a well-constructed ISA instrument. Guidance for usage of the IPSEUS software*. Dromore: Identity Exploration Ltd. http://www.identityexploration.com/uploads/files/ISA_identity_instrument_guide.pdf (Utolsó letöltés: 2018. 09. 02.)
- Weinreich, P. (2010b.): *A Guide to the Interpretation of ISA results*. http://www.identityexploration.com/uploads/files/Interpretation_of_ISA_Results.pdf (Utolsó letöltés: 2018. 11. 08.)

Weinreich, P. – Saunderson, W. (eds.) (2004): *Analysing identity: Cross-cultural, societal and clinical contexts*. London & New York: Routledge.

Weiss, C. H. (1993): Where politics and evaluation research meet. *Evaluation Practice*, 14(1): 93–106.

Jogszabályok

1/2000. (I. 7.) SzCsM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0000001.scm>

Képzési és kimeneti követelmények – 18/2016. (VIII. 5.) EMMI rendelet a felsőoktatási szakképzések, az alap- és mesterképzések képzési és kimeneti követelményeiről, valamint a tanári felkészítés közös követelményeiről és az egyes tanárszakok képzési és kimeneti követelményeiről szóló 8/2013. (I. 30.) EMMI rendelet módosításáról

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1600018.EMM&txtreferer=00000001.TXT>

ÁBRÁK

1. ábra Az Ipseus felülete

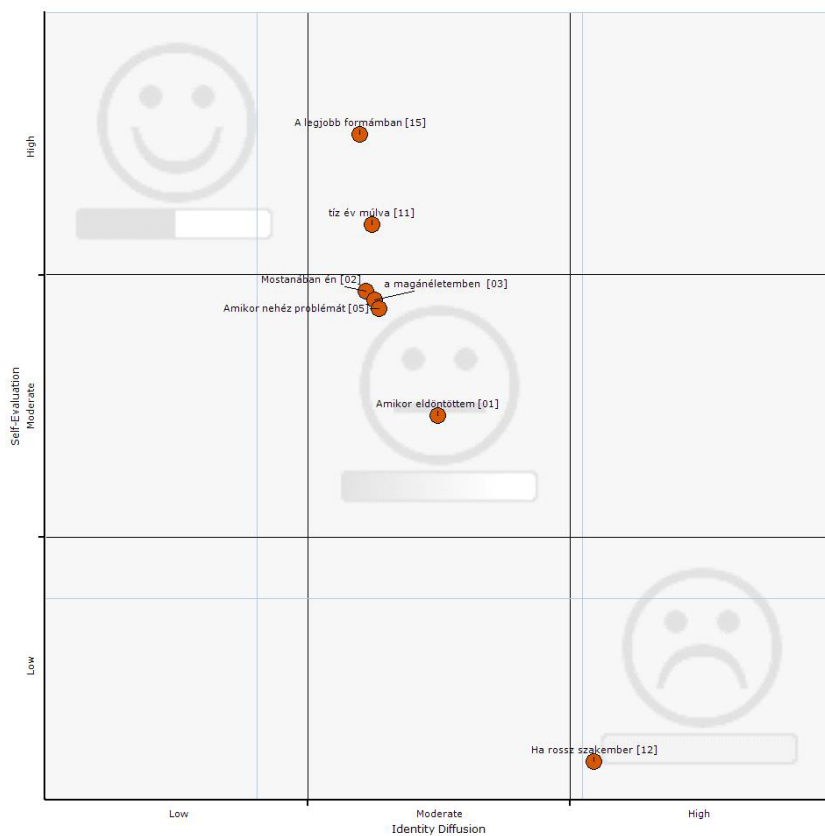

Forrás: Saját mérőeszköz Weinreich (2004) alapján

(A múltbeli szelf-entitás és a segítség hatáira vonatkozó konstrukció kombinációjával létrejövő értékelendő állítás)

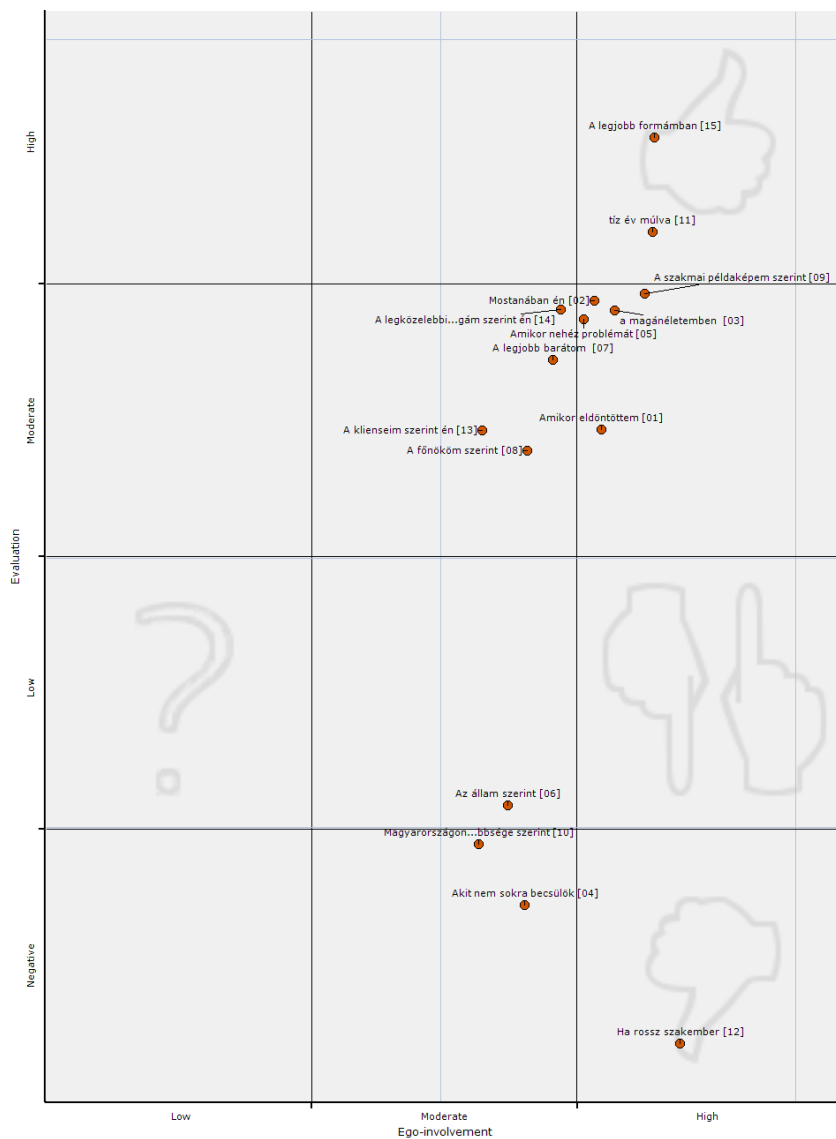
2. ábra Az 57 válaszadó szelf-értékelései

Forrás: Saját eredmények (Vízszintes tengely: identitás-diffúzió; függőleges tengely: önértékelés, értelmezése az 5. táblázat szerint)

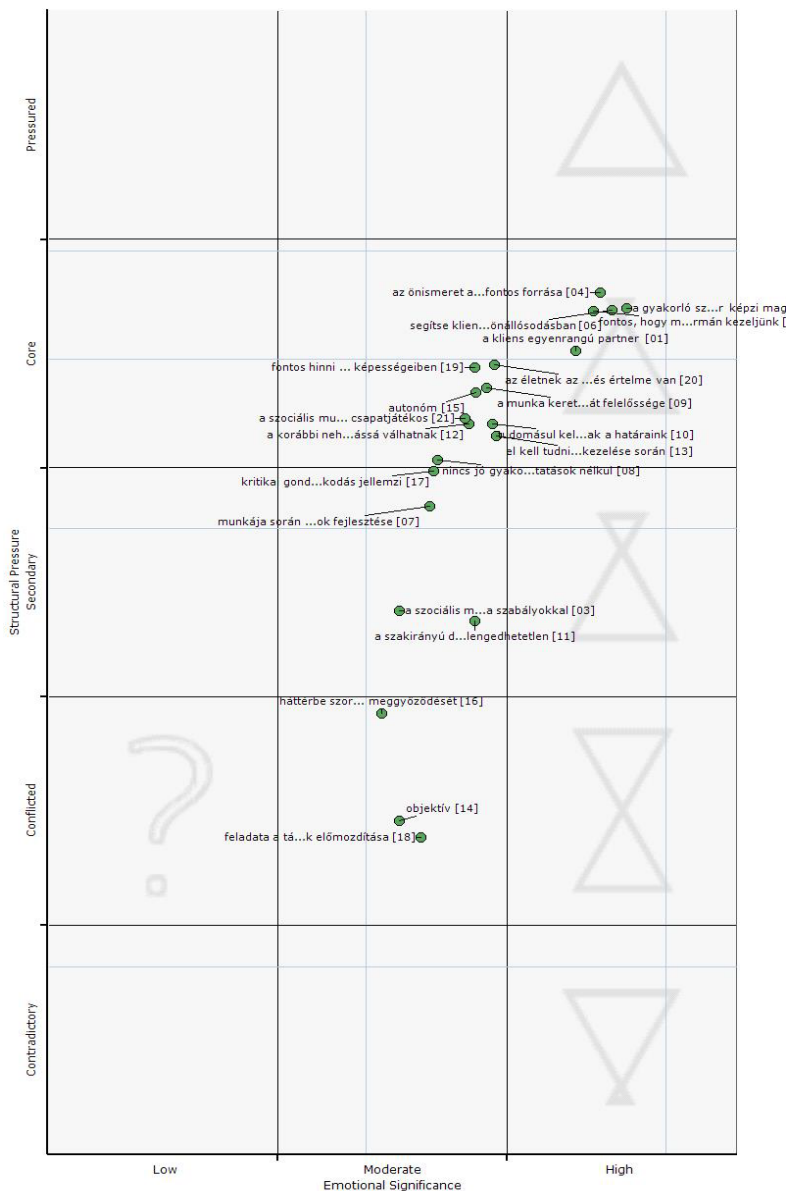
3. ábra Entitások értékelése az 57 válaszadó szerint

Forrás: Saját eredmények (Vízszintes tengely: énbevonódás; függőleges tengely: entitás értékelése)

4. ábra Konstruktumok értékelése: az 57 válaszadó összesített eredményei

Forrás: Saját eredmények

(Vízszintes tengely: érzelmi jelentőség; függőleges tengely: strukturális nyomás.)